30 420 Emancipatiebeleid

Nr. 468 Brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 8 oktober 2026

Op 30 november 2020 maakten de toenmalige minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de toenmalige minister voor Rechtsbescherming namens het kabinet excuses voor de oude wetgeving inzake het wijzigen van de geslachtsregistratie in de geboorteakte voor transgender en intersekse personen (hierna: oude Transgenderwet). Zij spraken formele erkenning en excuses uit voor het leed dat deze wet heeft veroorzaakt in de levens van transgender en intersekse personen. Het onderzoek dat ik nu, mede namens de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, aan uw Kamer aanbied is een resultaat van het traject dat volgde op deze erkenning en excuses.

De oude Transgenderwet
Sinds 1985 is het op basis van de in dat jaar ingevoerde Transgenderwet voor transgender en intersekse personen mogelijk om hun geslachtsvermelding in de geboorteakte te wijzigen. Tot 2014 eiste de wet dat personen die hun geslachtsvermelding in de geboorteakte wilden laten wijzigen, moesten aantonen dat zij zich, zo ver als fysiek en psychologisch mogelijk en verantwoord was, lichamelijk hadden laten aanpassen aan het gewenste geslacht. Tot 2001 moest er in het geval van een bestaand huwelijk sprake zijn van een echtscheiding. Daarnaast stelde de wet een onomkeerbare sterilisatie als voorwaarde. De wet stelde mensen met deze voorwaarden voor een uiterst pijnlijke en mensonterende keuze die veel leed, schade en verdriet heeft veroorzaakt. Per 1 juli 2014 zijn deze voorwaarden komen te vervallen.

Erkenning en excuses: aanleiding voor het onderzoek
Het Transgender- en Interseksecollectief stelde de Staat in 2019 aansprakelijk voor de materiële en immateriële schade die is geleden als gevolg van het in- en uitvoeren van de oude Transgenderwet. Hoewel de Staat ná de wettelijke verjaringstermijn aansprakelijk werd gesteld, is toentertijd vanwege de ingrijpende aard van deze wet besloten een gebaar te maken, bestaande uit een onverplichte financiële tegemoetkoming en publiekelijke erkenning en excuses. Daarbij is besloten onderzoek te laten uitvoeren naar de ervaringen van transgender en intersekse personen, en de schade en het leed dat zij hebben ervaren onder de voormalige Transgenderwet. De erkenning en excuses zijn in 2020 uitgesproken.

Het beloofde onderzoek, uitgevoerd door onderzoekers van de Radboud Universiteit, geeft op basis van interviews met getroffenen inzicht in hoe de wet en diens voorwaarden hebben ingegrepen in de levens van transgender en intersekse personen en welke vormen van schade, dwang en verlies van autonomie zij hebben ervaren. Ook zetten de onderzoekers uiteen binnen welke medische en politiek-juridische context de wet tot stand is gekomen. Het onderzoek toont hoe deze wetgeving en de medische praktijk direct ingrepen in mensenlevens, zonder daarbij in de eerste plaats uit te gaan van hun recht op lichamelijke integriteit en autonomie.

Het onderzoek draagt bij aan de maatschappelijke erkenning van de gevolgen van de wet, door te documenteren wat heeft plaatsgevonden en welke pijnlijke gevolgen transgender en intersekse personen hierdoor hebben ervaren en deels nog ervaren. Ik wil de onderzoekers, en bovenal de deelnemers aan het onderzoek, enorm bedanken voor hun moed en uiterst waardevolle bijdrage.

Vervolg
De transgender- en interseksegemeenschap hebben hard gestreden voor erkenning van en excuses voor het leed dat hen is aangedaan. Het uitspreken van die erkenning en excuses was een eerste, zeer belangrijke stap. Maar daarmee is de verantwoordelijkheid die ik hierbij voel niet voorbij. Vanuit mijn rol als coördinerend bewindspersoon voor emancipatie wil ik, net als mijn voorgangers, laten zien dat ik pal sta voor de vrijheid en gelijkwaardigheid van transgender en intersekse personen en met hen in contact blijf om deze te versterken. Ik laat me daarbij graag voeden en inspireren door de vertegenwoordigers van hen.

Later dit najaar verschijnt ook een documentaire over de erkenning en de excuses. Het traject is daarmee formeel afgesloten. Het veroorzaakte leed blijft echter voor velen voelbaar. Wij blijven ons daarom, als leden van en samen met het kabinet, inzetten voor de veiligheid, gezondheid en vrijheid van transgender en intersekse personen, onder meer met de verdere uitwerking van de Versterkte Aanpak lhbtiq+ veiligheid die in november naar de Tweede Kamer wordt verzonden en door de verkenning naar een wettelijke verbod op niet-noodzakelijke medische behandelingen bij intersekse kinderen. Het verleden kan immers niet worden veranderd, maar we kunnen wel samen een nieuw pad inslaan.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
J.Z.C.M. Tielen